

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองของอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยเรื่องนี้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ค้นคว้า เอกสารแนวคิดต่าง ๆ พร้อมทั้งแนวทางของรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบเป็นพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. โครงการอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน

โครงการอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน (อ.ส.ร.) ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2525 โดยอนามัยภาค 5 เป็นผู้ดำเนินการในเขตบางเขนและเขตพญาไท โดยใช้ชื่อโครงการ "เพื่อนช่วยเพื่อน" หรือ "พี่ช่วยน้อง" ซึ่งนำหลักการสาธารณสุขมูลฐานมาใช้เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นแก่แก่การเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยในโรงเรียนไปสู่ครอบครัว และชุมชนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และปลอดภัย และต่อมาในปี พ.ศ. 2531 โครงการนี้ก็เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน โดยวัตถุประสงค์ของโครงการมีดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการรักษาสุขภาพ สามารถนำไปปฏิบัติจนเป็นนิสัย สามารถสอน ชักชวนเพื่อนและผู้ใกล้ชิดได้
2. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถช่วยเหลือตนเอง เพื่อนนักเรียน รุ่นน้อง ครู ตลอดจนเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยส่วนบุคคลและส่วนรวม

กองส่งเสริมสุขภาพ สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร เป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบ

ในการจัดโครงการอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครอบคลุมโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีทั้งสิ้น 427 โรงเรียน ในปัจจุบันนี้มีโรงเรียนที่จัดดำเนินการโครงการอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนไปแล้ว จำนวน 4 โรงเรียน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ประชุมเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ปฏิบัติด้านอนามัยโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงวิสัยดำเนินงาน และมอบหมายงาน
2. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ปฏิบัติงานด้านอนามัยโรงเรียนติดต่อประสานงานกับโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อวางแผนดำเนินงาน กำหนดกิจกรรมดำเนินงาน จำนวนครูนักเรียนที่เข้าฝึกอบรม
3. กองส่งเสริมสุขภาพ รวบรวมกิจกรรมการดำเนินงานรายชื่อ ครู นักเรียน ที่ได้รับคัดเลือกเพื่อฝึกอบรม เขียนแผนการอบรมพร้อมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการ
4. กองฝึกอบรม สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร ดำเนินงานขออนุมัติแผนงานฝึกอบรมและคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ
5. ดำเนินงานฝึกอบรม

ผู้มีส่วนร่วมในโครงการ มีดังนี้

1. ผู้อำนวยการเขต
2. ศึกษาธิการเขต
3. ผู้บริหารโรงเรียน
4. ผู้ตรวจการสาธารณสุข
5. แพทย์หัวหน้าศูนย์บริการสาธารณสุข
6. พยาบาลนิเทศ
7. หัวหน้าพยาบาล

วิธีการคัดเลือกอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนมี 2 วิธี คือ

1. โดยพยาบาลอนามัยโรงเรียนร่วมกับครู
2. เด็กเลือกกันเอง

การคัดเลือกนี้จะเลือกนักเรียนห้องละ 2 คน หรือทำการคัดเลือกจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนเท่ากับชั้นเรียนทั้งหมดในโรงเรียนเป็นกรรมการใหญ่ หรือเรียกว่า

กำหนด มีหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของกรรมการเล็กหรือว่าผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งคัดเลือกมาจากทุกชั้น ถ้าเป็นเด็กเล็ก ประถมปีที่ 1-3 จะใช้อัตราส่วน 1 : 5 เด็กโตชั้นประถมปีที่ 4-6 ใช้ 1 : 8 หรือ 1 : 15

การเลือกนี้จะแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. มีลักษณะเป็นผู้นำ
2. พื้นฐานความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมด้านอนามัยดี
3. สุขภาพแข็งแรง มีสุขวิทยาส่วนบุคคลดี
4. มีจิตใจเอื้อเฟื้ออารี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยงานส่วนรวมสังคมดี
5. เพื่อนยอมรับและไว้วางใจ
6. ได้รับการยินยอมจากผู้ปกครอง

บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน จะใช้เหมือนของกองอนามัยกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีดังนี้

1. รักษาสุขภาพและปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามหลักอนามัย เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เพื่อนนักเรียนและบุคคลอื่นในชุมชน
2. เผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่เพื่อนนักเรียนในโรงเรียนและเยาวชนนอกโรงเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ จนเกิดเจตคติ และมีพฤติกรรมอนามัยดีขึ้น
3. ช่วยเหลือดูแลเด็กวัยก่อนเรียนโดยเฉพาะน้องตนเองให้มีสุขภาพดีนอกโรงเรียน
4. ช่วยแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของเพื่อนนักเรียน และเยาวชนนอกโรงเรียน
5. คำนึงการพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน
6. ช่วยเหลือครูที่ทำหน้าที่ครูพยาบาลในการปฏิบัติงานอนามัยโรงเรียน
7. ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ให้บริการอนามัยโรงเรียนและชุมชน
8. ประสานงานติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
9. จัดทำบันทึกการปฏิบัติงานและส่งรายงานไปยังครูที่ปรึกษาเป็นราย ๆ

หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน

ภาคทฤษฎี 1

1. การทำงานเป็นกลุ่ม
2. อนามัยส่วนบุคคล
3. บริการสาธารณสุขในชุมชน
4. การอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาลอาหาร
5. โภชนาการ
6. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ
7. อนามัยในครอบครัว
8. ยาสามัญประจำบ้านและสมุนไพร
9. อนามัยในช่องปาก
10. การปฐมพยาบาล
11. ความรู้เรื่องยา
12. สุขภาพจิตและยาเสพติด

ภาคปฏิบัติ

1. การแปรงฟันที่ถูกต้องวิธี
2. การตรวจร่างกาย 10 ท่า
3. การทำแผลขนาดเล็ก ๆ น้อย ๆ
4. การตรวจการได้ยิน
5. การใช้แผ่นกราฟเทียบน้ำหนักมาตรฐาน
6. การวัดสายตา
7. การเช็ดตัวเพื่อลดไข้
8. การใส่ยาฆ่าเหา

ระยะเวลาในการอบรม การฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติใช้เวลา 1 วัน

ผู้ทำการอบรม คือครูที่ผ่านการอบรมตามหลักสูตรครูอาสาสมัครสาธารณสุขใน

โรงเรียนของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

การติดตามผล

1. ในโรงเรียนติดตามประเมินผลโดยครู ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน โดยใช้รายงานกิจกรรมประจำตัวอาสาสมัครและอื่น ๆ ประกอบ
2. ที่บ้าน ติดตามและประเมินผลโดยพยาบาลอนามัยโรงเรียน เพื่อทราบพฤติกรรมด้านอนามัยของตนเอง และครอบครัว โดยใช้แบบฟอร์มและรายงานผู้บริหาร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เกี่ยวกับเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองของอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ยังไม่เคยมีผู้ใดทำมาก่อน อย่างไรก็ตามได้มีการศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพตนเอง ดังต่อไปนี้

ไสว เพ็ญวิทยารัตน์ (2520) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การเปรียบเทียบพฤติกรรมสุขภาพอนามัยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในกรุงเทพมหานครกับในจังหวัดนครราชสีมา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติงานของนักเรียนใน 2 จังหวัดดังกล่าว โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 600 คน เป็นชาย 300 คน และหญิง 300 คน ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องแก้ไข นักเรียนทั้ง 2 จังหวัด มีพฤติกรรมสุขภาพไม่แตกต่างกัน

พัชรา กาญจนารัตน์ และคณะ (2520) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การศึกษาโครงการสุขภาพและเปรียบเทียบพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และประถมศึกษาปีที่ 7 ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียน และเพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะทางสุขภาพตลอดจนสุขปฏิบัติของนักเรียนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติสรุปได้ว่า ด้านการปฏิบัตินักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนนอกเขตเทศบาลมีการปฏิบัติที่ถูกต้องมากกว่านักเรียนในเขตเทศบาล ส่วนนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 7 ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตนด้านสุขภาพถูกต้อง

ทัศนีย์ อินทรสุขศรี (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของนักเรียนระดับประถมตอนต้น จังหวัดนครราชสีมา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของนักเรียนระดับประถมตอนต้น จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 738 คน ทั้งในและนอกเขตเทศบาลพบว่านักเรียนยังมีความรู้ และทัศนคติไม่ถูกต้องในเรื่องอาหารและประชากรศึกษา สำหรับการปฏิบัติทางสุขภาพของนักเรียนส่วนใหญ่ยังปฏิบัติไม่ถูกต้องในเรื่องการรักษาพยาบาลตนเอง และการป้องกันโรคต่าง ๆ ที่สามารถป้องกันได้ เช่น ท้องร่วง โรคพยาธิ โรคฟัน และการซื้อขายกินเองเมื่อเจ็บป่วย

อรวรรณ หุ่นดี (2526) ทำการวิจัยเรื่อง "สภาวะสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสุขภาพของนักเรียน โดยผู้วิจัยทำการตรวจสุขภาพร่างกายนักเรียน จำนวน 360 คน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 180 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 180 คน ผลการวิจัยพบว่าสุขภาพของนักเรียนโดยทั่วไปค่อนข้างดี และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดีกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน นักเรียนส่วนใหญ่เป็นโรคฟันผุ เหงือกอักเสบ และระบบทางเดินหายใจตามลำดับ นักเรียนในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ไม่มีบัตรสุขภาพประจำตัวนักเรียน นักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสังกัดสำนักงานการศึกษาท้องถิ่นส่วนมากมีบัตรสุขภาพประจำตัว แต่มีการบันทึกเป็นปัจจุบันเป็นส่วนน้อย

วรพรรณ รุ่งศิริวงศ์ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพอนามัยที่ได้จากการฝึกอบรมกับผลการปฏิบัติงาน ประสิทธิผลการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพที่มีต่อเพื่อนนักเรียนและอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตลอดจนบทบาทของคณะกรรมการที่ปรึกษา โดยผู้ใช้แบบทดสอบและสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยสอบถามผู้นำ

นักเรียน ซึ่งคัดเลือกมาจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 79 คน และกรรมการที่ปรึกษา
ผู้นำนักเรียน จำนวน 21 คน

ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยและผลการปฏิบัติตนของผู้นำนักเรียน
หลังการอบรมดีกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และนักเรียนในโรงเรียนที่มี
ผู้นำนักเรียน มีความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัย การปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพอนามัย สภาวะ
อนามัยส่วนบุคคล พฤติกรรมสุขภาพ อนามัยสิ่งแวดล้อม ดีกว่านักเรียนในโรงเรียนที่ไม่มี
ผู้นำนักเรียน ตลอดจนผู้นำนักเรียน ครู และเจ้าหน้าที่ที่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องต่อการผู้นำ
นักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย

สุรีย์ จันทรโมลี (2528) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง " การศึกษาพฤติกรรม
สุขภาพของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5, 6 และผู้จบประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอเมือง
และอำเภอลำปลายมาศ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความรู้และการปฏิบัติตัวด้าน
สุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, 6 และนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้วภายในเวลา
1 ปี โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 384 คน เป็นชายจำนวน 208 คน หญิงจำนวน 176 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, 6 และผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในและ
นอกโครงการสุขศึกษา อำเภอเมือง มีการปฏิบัติตัวด้านสุขภาพดีกว่านักเรียนในกลุ่มลักษณะ
เดียวกับอำเภอลำปลายมาศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, 6 และผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกลุ่ม
ตัวอย่างทั้งหมด เพศหญิงมีการปฏิบัติตัวดีกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอเมือง มีการปฏิบัติตัวด้านสุขภาพไม่แตกต่าง
กันกับผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอลำปลายมาศ
4. ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนในโครงการสุขศึกษา อำเภอเมือง
มีการปฏิบัติทางด้านสุขภาพดีกว่าผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนนอกโครงการ อำเภอ
ลำปลายมาศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เจลา เพียรชอบ (2529) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาการดูแลสุขภาพตนเอง

ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ การดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามตัวแปรเพศและสังกัดของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร และสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 600 คน เป็นชาย 300 คน หญิง 300 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร มีการดูแลสุขภาพอยู่ในเกณฑ์ดี
2. นักเรียนชายกับนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดูแลสุขภาพแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนหญิงดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนชาย
3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร กับนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ดูแลสุขภาพตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

พิมพร ยศแก้ว (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ เกี่ยวกับสุขภาพผู้บริโภคนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา 8" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบ ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพผู้บริโภคนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามตัวแปรเพศ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพผู้บริโภคนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับดี นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพผู้บริโภคแตกต่างกัน โดยนักเรียนหญิงมีการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพผู้บริโภคดีกว่านักเรียนชาย

สุนทร บ้านสกุล (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ เกี่ยวกับทัศนสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตการศึกษา 5" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตการศึกษา 5 ตามตัวแปรเพศและเขตที่ตั้งของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตการศึกษา 5 มีการปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนสุขภาพอยู่ในระดับค่อนข้างดี สำหรับนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง และนักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในเขตกับนอกเขตเทศบาล หรือสุขาภิบาลมีการปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนสุขภาพแตกต่างกัน

ศิริศรี ศิริบุญ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริโภคอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริโภคอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ตามตัวแปรเพศ ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 480 คน เป็นเพศชาย 240 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับดี นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และนักเรียนในโรงเรียนในเขตกับนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลมีการปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริโภคอาหารไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สมชัย ขวลิทธาดา (2531) ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ เกี่ยวกับสิ่งเสพติดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งเสพติดของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ตามตัวแปรเพศ ผู้วิจัยได้ใช้ กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 480 คน เป็นเพศชาย 240 คน ผล การวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งเสพติดอยู่ในระดับดีทั้ง นักเรียนชายและหญิง และนักเรียนในโรงเรียนในเขตกับนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลมี การปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งเสพติดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนันท์ ใหญ่ฉายอง (2532) ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์ทางสุขภาพและการดูแล สุขภาพตนเองของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 เขตการศึกษา 12" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

และหาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามตัวแปรเพศและเขตที่ตั้งโรงเรียน ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 500 คน เป็นเพศชาย 260 คน และเพศหญิง 240 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีมโนทัศน์ทางสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเองอยู่ในระดับดี นักเรียนเพศชายกับเพศหญิงมีมโนทัศน์ทางสุขภาพไม่แตกต่างกัน

จันทนา ศิริโยธินันท์ (2533) ท้าการวิจัยเรื่อง "การปฏิบัติจริงและการปฏิบัติที่คาดหวังของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขตามการรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการปฏิบัติจริงและการปฏิบัติที่คาดหวังของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขตามการรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียน โดยใช้กลุ่มประชากรซึ่งเป็นครูอนามัยโรงเรียนที่รับผิดชอบเป็นที่ปรึกษาโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุข จำนวน 400 คน โรงเรียนละ 1 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในโรงเรียนของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขพบว่า โดยส่วนรวมผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมีการปฏิบัติจริงที่ระดับน้อย แต่หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการปฏิบัติจริงที่ระดับมากเพียง 3 ด้านคือ ด้านกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน ด้านการช่วยเหลือครูอนามัยโรงเรียนในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น และด้านการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้บริการที่โรงเรียน การปฏิบัติงานนอกโรงเรียนของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขโดยส่วนรวมมีการปฏิบัติจริงที่ระดับมาก และหากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติงานต่อครอบครัวอยู่ในระดับมาก แต่ด้านการปฏิบัติงานต่อชุมชนอยู่ในระดับน้อย

2. การรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียนที่คาดหวังเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในโรงเรียนของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขโดยส่วนรวมพบว่าการปฏิบัติที่ระดับมาก

ส่วนความคาดหวังของครูอนามัยโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนอกโรงเรียนของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขพบว่าอยู่ในระดับมากทั้งด้านการปฏิบัติต่อครอบครัวและด้านการปฏิบัติงานต่อชุมชน

3. การเปรียบเทียบการปฏิบัติจริงและการปฏิบัติที่คาดหวังของผู้นำเยาวชน

สาธารณสุขตามการรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมากกว่าการปฏิบัติจริงของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขทุกด้านและทุกรายข้อ

มาลี สุธาธารตระกูล (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ตามการรับรู้ของตนเองและนักเรียนอื่น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา และเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ตามการรับรู้ของตนเองและนักเรียนอื่น กลุ่มประชากรเป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน 400 คน และนักเรียนอื่น 450 คน ที่อยู่ในโรงเรียนที่มีโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2530 - 2531

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนรับรู้ว่าคุณสมบัติปฏิบัติงานในด้านกิจกรรมในโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย 5 ด้านคือ กิจกรรมการค้นหานักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ กิจกรรมการช่วยเหลือครูอนามัยในการให้บริการแก่เพื่อนนักเรียน

ส่วนนักเรียนอื่นรับรู้ว่าคุณสมบัติปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย 3 ด้านคือ กิจกรรมการค้นหานักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ ส่วนการปฏิบัติงานด้านกิจกรรมนอกโรงเรียน ผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนรับรู้ว่าคุณสมบัติอยู่ในระดับน้อย 1 ด้านคือ กิจกรรมการช่วยเหลือสาธารณสุขในชุมชน

2. ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานด้านกิจกรรมในโรงเรียนของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนตามการรับรู้ของตนเองและนักเรียนอื่นพบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ กิจกรรมการช่วยเหลือครูอนามัยในการให้บริการแก่เพื่อนนักเรียน และกิจกรรมช่วยเหลือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้บริการที่โรงเรียนโดยนักเรียนอื่นรับรู้ว่าคุณสมบัติผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนปฏิบัติมากกว่าผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนรับรู้

สุพจน์ รัตนาพันธ์ (2533) ท้าการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบการดูแลสุขภาพตนเองระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขกับนักเรียนอื่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการดูแลสุขภาพตนเองระหว่างนักเรียนที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขกับนักเรียนอื่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบการดูแลสุขภาพของตนเองตามตัวแปร นักเรียนชายที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขกับนักเรียนหญิงที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุข นักเรียนชายอื่นและนักเรียนหญิงอื่น โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 816 คน เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุข 408 คน นักเรียนอื่น 408 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขและนักเรียนอื่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยเฉลี่ยมีการดูแลสุขภาพตนเองที่ระดับดี
2. นักเรียนที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
  - 2.1 นักเรียนชายที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนชายอื่น
  - 2.2 นักเรียนหญิงที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขดูแลสุขภาพตนเองดีกว่านักเรียนหญิงอื่น
  - 2.3 นักเรียนหญิงที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่านักเรียนชายที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุข
  - 2.4 นักเรียนหญิงที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่านักเรียนชายอื่น
  - 2.5 นักเรียนหญิงอื่นมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงกว่านักเรียนชายอื่น
  - 2.6 นักเรียนชายที่เป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติไม่แตกต่างกับนักเรียนชายอื่น

สรุปรงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

จากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพตนเองที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่านักเรียนโดยทั่ว ๆ ไปมีการดูแลสุขภาพตนเองอยู่ในเกณฑ์ดีและต้องแก้ไข เพศหญิงมีการดูแลสุขภาพตนเองดีกว่าเพศชาย ผู้นำเยาวชนชนสาธาณสุขในโรงเรียนมีการดูแลสุขภาพตนเองดี ผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยมีความรู้ด้านสุขภาพอนามัยอยู่ในเกณฑ์ดี จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองของผู้หน้านักเรียนด้านสุขภาพอนามัยในกลุ่มอื่นคืออาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนซึ่งเป็นกลุ่มของนักเรียนประถมศึกษาที่เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

จาลโซ เบริน และรีเวอร์ (Jalso, Burns and Rivers, 1965) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ความเชื่อและการปฏิบัติเกี่ยวกับโภชนาการ" (Nutrition Belief and Practice) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับการปฏิบัติทางโภชนาการของประชาชนในรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม โดยให้ผู้ตอบตอบเองและสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ กับกลุ่มตัวอย่างประชากรในรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 340 คน ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันในอายุ รายได้ ระดับการศึกษา และเพศ ผลการวิจัยพบว่าความเชื่อกับการปฏิบัติทางโภชนาการมีสหสัมพันธ์สูง ($r=0.63$) แสดงว่า ความเชื่อมีผลต่อการปฏิบัติทางด้านโภชนาการ การศึกษากับความเชื่อและการปฏิบัติมีสหสัมพันธ์กันสูง ซึ่งแสดงว่าการศึกษาที่สูงขึ้น กลุ่มตัวอย่างจะมีความเชื่อและการปฏิบัติที่มีเหตุผลเพิ่มมากขึ้น

เคลเลอร์ (Keller, 1968) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ลาถอนคุณครู" (Good-Bye-Teacher) พบว่าการที่ให้นักเรียนสอนกันเอง โดยเฉพาะให้นักเรียนที่มีอายุมากกว่าสอนนักเรียนที่มีอายุน้อยกว่า จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีทางการศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนและการสอนนักเรียนด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากความ

เชื่อว่า การมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างเด็ก 2 คน ทางด้านวิชาการ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่าง เช่น ความเบื่อ การมองโลกในแง่ร้าย การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียน ตลอดจนความผิดปกติทางด้านอื่นในเด็กชายและหญิงลดน้อยลง เพราะผลจากการได้รับความสนใจการยอมรับและได้รับการกระตุ้นจากอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้ฝ่ายที่ได้รับการกระตุ้นเกิดความกล้าและมีโอกาสแสดงออกถึงความสามารถที่ตนได้รับและพบกับความสำเร็จ พร้อมทั้งให้เห็นคุณค่าของตนเองซึ่งผลจากการกระทำนี้ทำให้ฝ่ายหลังได้ประสพกับความสำเร็จในการเรียน

สิวาสลิ้ม (Sivasailum, 1973) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "โครงสร้างใหม่สำหรับการฝึกฝนเกี่ยวกับเพื่อนสอนเพื่อน" (Madras System Revised : A New Structure for Peer Tutoring) พบว่าเกิดผลลัพธ์ในทางที่ดีอย่างเห็นได้ชัดจากการได้รับการสอนจากเพื่อน ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนผู้สอนให้ความสนใจเป็นพิเศษกับเพื่อนที่ถูกสอนและภาษาที่ใช้ยังเหมาะสมกับการสื่อสารของคนในวัยเดียวกัน ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของอลเลน (Allen, 1976) เรื่อง "เพื่อนสอนเพื่อน : การวิเคราะห์เหตุการณ์" (Research on Children Tutoring Children : A Critical Review) ที่เชื่อว่าถ้าปล่อยให้เด็กวัยเดียวกันได้มีการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน จากการพูดคุยจะก่อให้เกิดความเข้าใจมากกว่า นอกจากนี้ผู้ทำการสอนยังมีความเข้าใจต่อปัญหาของผู้ถูกสอนเป็นอย่างดี เนื่องจากมีลักษณะคล้ายกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนด้วย ท้ายสุดทั้ง 2 ฝ่ายจะมีความเป็นอิสระไม่อายุกันในการที่จะซักถามและสำรวจปัญหาต่าง ๆ ในการเรียน เนื่องจากการเกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันระหว่างการเรียนการสอน

ซาชิโกะ (Sachiko, 1981) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "อุบัติเหตุของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของรัฐฮาวาย" (Student Accidents in Hawaii's Public Schools) โดยมีจุดประสงค์เพื่อสำรวจอุบัติเหตุของนักเรียนในโรงเรียน และเพื่อศึกษาระบบการรายงานอุบัติเหตุในโรงเรียน ดำเนินการวิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนของรัฐ จำนวน 204 โรงเรียน จากจำนวนทั้งหมด 224 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 157,000 คน รวบรวมข้อมูลจากแบบการรายงานอุบัติเหตุของนักเรียนที่พยาบาลประจำโรงเรียน ได้จัดทำไว้ในช่วงเวลา 1 ปี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายประสบอุบัติเหตุมากกว่านักเรียนหญิง

ในอัตราส่วน 2 : 1 นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนการขาดเจ็บมากกว่าในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

มอร์เลย์ (Morley, 1984) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "เพื่อนช่วยเพื่อนในอาโจโย" (Child-to-Child Activities in Ajoyo) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนในโรงเรียนสนใจการดูแลสุขภาพของตนเองและรุ่นน้อง โดยเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงสาเหตุ อาการ การรักษาของโรคที่ข้องง่าย ๆ รวมทั้งการณรงค์จัดกิจกรรมในการป้องกันโรคที่ข้องที่เกิดในท้องถิ่น การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้รับความร่วมมือจากครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการจัดการฝึกอบรมนักเรียน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ผ่านการอบรมสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติและถ่ายทอดแก่เพื่อนและครอบครัวได้ และนักเรียนสนใจการดูแลสุขภาพตนเอง

สรุปรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

จากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศพบว่ายังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง ส่วนมากจะทำงานลักษณะที่ำให้รุ่นพี่สอนรุ่นน้องหรือเพื่อนสอนเพื่อนในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งสรุปได้ว่า ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติมีความสัมพันธ์กัน นักเรียนที่ผ่านการอบรมในเรื่องสุขภาพสามารถนำไปปฏิบัติและถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง